

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

PUDUNGWANA 2013

MATSHWAO: 70

NAKO: dihora tse 2

Pampiri ena, e na le maqephe a 19.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Bala dintlha tse hlahellang leqepheng lena ka tlhoko PELE o araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima pele karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ka mora moo o bale dipotso tseo o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe dikarolo tse NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Padi/Nobele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. O lokela ho araba dipotso tse PEDI feela tseo matshwao a tsona a etsang mashome a supileng (70) ha a kopanngwa. Araba potso e le NNGWE mofuteng wa sengolwa ho e mmedi eo o ithutileng yona.
5. Badisisa ditaelo TSOHLE tse hlahiswang qalehong ya KAROLO e NNGWE le e NNGWE ka tlhoko.
6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
7. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE leqepheng LE LETJHA, mme o sehe mola qetellong ya karolo ka nngwe.
8. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.
9. Mohlahlobuwa o eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: O lokela ho ngola karolo e nngwe le e nngwe bonyane metsotso e 60.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Dintlha tse hlahisitsweng leqepheng lena di tla thusa mohlalobuwa ho kgetha dipotso tseo a lakatsang ho di araba ntle le ho qobelleha hore a bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE*Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.*

NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	5
KAPA			
2. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	5–6
KAPA			
3. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	7
KAPA			
4. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	7–8
KAPA			
5. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	9
KAPA			
6. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	9–10
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:		35	

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA*Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.*

NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
7. <i>Sefi</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	11
KAPA			
8. <i>Sefi</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	11–12
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:		35	

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE*Araba potso EFE kapa EFE E LE NNGWE.*

NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
9. <i>Modia</i>	Mofuta wa potso e telele ya moqogo	35	13
KAPA			
10. <i>Modia</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	35	13–14
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:		35	

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO*Araba dipotso tse DING LE TSE DING TSE PEDI.*

NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
11. <i>Bo se bo fihlile</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	15–16
KAPA			
12. <i>Ho thusang ho lla?</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	16–17
KAPA			
13. <i>Ho se tshepahale</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	17–18
KAPA			
14. <i>Mantaha hoseng</i>	Mofuta wa dipotso tse kgutshwane	17½	18–19
MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D:		35	
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA:		70	

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PADI/NOBELE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–6	1	
KAPA			
B: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	7–8	1	
KAPA			
C: PALEKGUTSHWE (Potso e telele (moqoqo) KAPA dipotso tse kgutshwane)	9–10	1	
KAPA			
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	11–14	2	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA.		2	

ELA HLOKO: O tshwanetse hore o be o arabile dipotso tse PEDI tse tswang dibukeng tse PEDI tse fapaneng tseo o ithutileng tsona selemong sena.

KAROLO YA A: PADI/NOBELE

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse tsheletseng karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehleng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena.

POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo tlhekelo le kgolo di hlahisitsweng kateng ho atlehisa pale sengolweng sena. Tlhekelong tsepamisa maikutlo dintlheng tsena:

- baphetwa ba sehlooho
- sesosa sa kgohlano
- nako
- tikelohlo

O se le bale ho hlalosa le ka kgolo ya pale.

[35]**KAPA****POTSO YA 2: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

Nakong eo Sekgukguni a fihlang borokgong ba Lekwa ka yona, o ne a se a sa ikutiwe ke tlala. E ne e mo totetse hoo a neng a se a sa ipatle, etswe mofahonyana wa hae o fedile ka la maobane ha a ne a robala moferong. Yare moo a ntseng a tsilatsila a qamaka a sa qete hantle hore ana o tshela ka Foreisetata kapa jwang, a be a se a bona monna e mong a hlaha ka nqa ka Foreisetata, mme jwalo ka yena, monna eo e ne e le hona a qalang ho kena borokgong. Sekgukguni a bona hore monna eo o tshwere boleke ba botonanahadi letsohong. Hoo ha mmakela tlala le ho feta.

- 2.1 Ditabeng tse ka hodimo, ho thwe Sekgukguni o ile a bona monna a tshwere boleke ba botonanahadi. Sekgukguni yena o ne a tshwere eng? (1)
- 2.2 Sekgukguni ha a tla fihla borokgong ba Lekwa, o ne a tswa sebakeng sefe? (1)
- 2.3 Boleke bo neng bo tshwerwe ke monna wa bobedi, bo ne bo tshetse eng? (1)
- 2.4 Ho ya ka diketsahalo tsa pale ena, Mananyetsa o ne a iphedisa jwang pele a kopana le Sekgukguni? Bolela ntlha tse PEDI. (2)
- 2.5 Ke dintho dife tse PEDI tseo Sekgukguni le monna enwa ya tshwereng boleke ba tshwanang ka tsona? (2)
- 2.6 Kopano ya ho qetela ya Sekgukguni le Mananyetsa paleng ena e ne e fapane jwang le ya pele? (2)
- 2.7 Akaretsa ka dintlha tse PEDI tumellano ya Mananyetsa le Sekgukguni ha ba qeta ho lwana borokgong ba Lekwa. (2)

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Ke na le tshepo e kgolo hore ke tla atleha morerong ona wa ka. Oho, feela ba se ke ba ntiehisahaholo, hobane mohlomong sephoqo sane seo ke se siyang ka lebitleng se ka hlolwa ke motjheso, e bang ho a tjhesa ka moo. Be, ke se ke fihlile. Ke tla ya kgotla mane, ke bona eka ho na le mofumahadi, mohatsa morena ... kapa ke bona jwang na? Oo, efela ke yena banna'.

- 2.8 Mophetwa ya buang qotsong ena o re o hopola hore o tla atleha morerong wa hae. Morero ona wa hae ke ofe? (2)
- 2.9 Bolela ntho e le NNGWE eo morero ona wa hae, o tshwanang ka yona le morero wa pele wa ho ya rekisa boleke ba manyepa Teransefala. (1)
- 2.10 Na bophelo ba Mananyetsa ba pele a kopana le Sekgukguni, bo dumellana le tikoloho eo a neng a phela ho yona? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.11 Hlalosa se bolelwang ke Mananyetsa ka mantswe a ngotsweng ka botsho puong ena ya hae.
- 'Oho, feela ba se ke ba ntiehisahaholo, hobane mohlomong sephoqo sane seo ke se siyang ka lebitleng **se ka hlolwa ke motjheso**, e bang ho a tjhesa ka moo'. (2)
- 2.12 Puo ena ya Mananyetsa e ho 2.11, e mo senola e le motho wa semelo sefe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.13 Ke mofuta ofe wa kgohlano o hlahellang dipakeng tsa Mananyetsa le Sekgukguni ka mora hore morero wa bona wa ho qhekanyetsa mofumahadi wa morena Ramoroko o atlehe? Fan aka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.14 Qotso e ka hodimo e hlahisa Mananyetsa a bua a le mong. Sena se bitswa eng hona bohlokwa ba sona ke bofe? (2)
- 2.15 Bolela hore polelo e latelang ke nnete kapa mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
- 2.15.1 Mananyetsa o qetelletse a sa fumana tjhelete eo Sekgukguni a ileng a balehela Pimville ka yona. (2)
- 2.15.2 Mongodi o sebedisa dipuo le diketso tsa baphetwa ho senola semelo sa bona. (2)
- 2.16 Na mokgwa wa ho etsa tjhelete wa banna baa ke o amohelahleng? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.17 O ka re mongodi o re ruta eng ka pale ee? (2)
- 2.18 Ho lla ka lephako ha Sekgukguni ha a ne a kena ka borokgo, ho etsa hore o be le maikutlo a mofuta ofe? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

[35]

KAPA

POTSO YA 3: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo tlhekelo le kgolo di hlalisitsweng kateng ho atlehisa pale sengolweng sena. Tlhekelong tsepamisa maikutlo dintlheng tsena:

- baphetwa ba sehlooho
- sesosa sa kgohlano
- nako
- tikoloho

O se lebane ho hlalosa le ka kgolo ya pale.

[35]**KAPA****POTSO YA 4: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

'Ke eng le wena ee, e nahanang e betere?' A botsa jwalo ka moya o phahameng eka o tla fumana karabo e kgahlisang.

'Ha se letho jwalo ka wena. Wena o mpatlang? E reng ke le bolelle lona ba babedi; ha ke le hloke ka bobedi ba lona, hape ha ke na ho be ke le hloka. Ha ke na nako ya masawana ke le bolelle. Ke kopa hore le kgaohane le ho ntshalatshala morao; ho seng jwalo le tla kopana le mathata ke a le bolella.' O ne a bua ka lentswe le thothomelang, le tiileng, ho bonahala hore o ne a halefile e le ka nnete. Hobane a tjiho jwalo a hatela pele a potlakile, ra sala re pealletse moo eka re bana ba lawa ke ntata bona bakeng sa ho siya dikgomo di le nnotshi naheng.

- 4.1 Mophetwa ya botsang potso e qalong qotsong ee ke mang? (1)
- 4.2 Potso ya mophetwa eo o mmoletseng ho 4.1 e lebisitswe ho mang? (1)
- 4.3 Puisano ena e tshwaretswe sebakeng sefe? (1)
- 4.4 Ke lebaka lefe le neng le etsa hore mophetwa eo o mmoletseng ho 4.2, a arabe kamoo a arabileng kateng? (1)
- 4.5 Ke ketso efe eo Sister Moikanyang le Ruby, ba ileng ba e etsa ka tsela e tshwanang ho Hlomi? (2)
- 4.6 Na mophetwa ya boletsweng ho 4.2 o ne a bua nnete ha a ne a re, 'Ha ke le hloke ka bobedi ba lona?' Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.7 Nehelana ka ntho e le NNGWE eo Dineo le Lerato ba neng ba fapana ka yona diketsong tsa bona malebana le Hlomi. (2)
- 4.8 Sephetho sa tlhodisano ya motjeko se ile sa ba le ditholwana dife tse bosula ho Tshiu? Bolela tse PEDI. (2)
- 4.9 Akaretsa ka dintlha tse PEDI ditaba tsa toro ya Hlomi mohla a neng a lora Lerato. (2)

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Dineo, moo lerato la nnete le leng teng, ha ho na thaba e ka emang ka pele, kapa sona sebopi, le wona molao o ke ke wa etsa letho; empa ha e le Lerato yena ke sa tla be ke mo fumane, ho sa kgathaletsehe hore ho etsahala eng. Bao ba nthatang ba tla ntshwarela'. Ka bua ka ntswe le tlase le tebileng, ke tebisitse maikutlo.

- 4.10 Maikemisetso a Hlomi ke afe ka puo ee ya hae e qotsong? (2)
- 4.11 Mantswe a qotsong ee, a hlahisa Hlomi e le motho wa semelo sefe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.12 Mophetwa wa sehlooho ke ofe ho bana ba latelang? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang. Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- A Tshiu
B Seiso
C Firi
D Hlomi
- 4.13 Bolela hore polelo e latelang ke nnete kapa mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- Mmadito e bile yena sesosa sa ho hlokahala ha Lerato.
- 4.14 Na o ka re Hlomi ke mophetwa ya ntlhanngwe kapa ya phethahetseng/tjhitja? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.15 Ha o tadima Madito, o ka re ke ketsahalo efe paleng e nnetefatsang mantswe a reng, (2)
- 'Bososelo la motho le na le thipa tse bohale ka hare'?
- 4.16 Ke kgohlano ya mofuta ofe e ileng ya bakwa ke mangolo ao Dineo a neng a a ngolla Hlomi? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.17 Na diketsahalo tsa pale ee di a kgolweha? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.18 Na o ka re mongodi o dumellana le tshebediso ya ditlhare tsa setso? Hobaneng o realo? (2)
- 4.19 Lefu la Lerato le etsa hore o ikutlwe jwang mabapi le Hlomi, mohlankana wa hae? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

[35]

KAPA

POTSO YA 5: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo tlhekelo le kgolo di hlahisitsweng kateng ho atlehisa pale sengolweng sena. Tlhekelong tsepamisa maikutlo dintlheng tsena:

- baphetwa ba sehlooho
- sesosa sa kgohlano
- nako
- tikoloho

O se lebale ho hlalosa le ka kgolo ya pale.

[35]**KAPA****POTSO YA 6: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

'Ana o itse ntlo ee o e rekile neng, Katie?', ho botsa Chikano. 'E be o ikemiseditse ho etsa eng ka ntho ee, Chikano? Nnete ke hore theko ya yona ha ke e tsebe hobane ke ne ke e rekelwe ke motswala'. Chikano a nyaroha ha bohloko ha a hopola hore Amanda o ne a ile a nna a fana ka ditlhaloso tse kang tsona tsena athe o tla fenethwa ka mora moo.

'O tshoswa ke eng na jwale? Kapa, motswala wa ka o a mo tseba?' 'Tjhe, tjhe, ha ho jwalo. Ke ne ke mpa ke hopola hae kwana. A ke re le wena o a tseba hore ke kgale ke fihlile kwano mona'.

- 6.1 Hantlente lebitso la Katie ke mang? (1)
- 6.2 Chikano o amana jwang le Katie? (1)
- 6.3 Bolela lebitso la motse oo Katie a dulang ho wona. (1)
- 6.4 Ke lebaka lefe le ileng la etsa hore Chikano a tshohe le ho feta ha a utlwa hore motswala wa Katie ke Boetie Mphafudi? (1)
- 6.5 Hana ke ntho efe e neng e etse hore Boetie Mphafudi a balehe mokgatlong wa Bana ba Phiri? (1)
- 6.6 Ketelo ena ya Chikano ha Katie, e ne e mo thuse ka dintho dife tse PEDI tsa bohlokwa letsholong la hae la ho batlana le Bana ba Phiri? (2)
- 6.7 Ke ntho efe e le NNGWE eo Katie le Amanda ba tshwanang ka yona mosebetsing wa bona? (1)
- 6.8 Ke ntho efe e ileng ya etsahala ka ho tshwana, ketelong ena ya Chikano mona ha Katie le mohla a neng a etetse moruti Sam Zamiya kwana Kweneng? (2)
- 6.9 Ke bobbe bofe bo ileng ba tswalwa ke melemo eo Nasala a kileng a e etsetswa ke Ramaqiti nakong eo yena Nasala a neng a le mathateng? (2)

- 6.10 Akaretsa ka dintlha tse PEDI ditaba tse neng di le ka sehloohong kopanong ya mobishopo Biala le baruti sehlekehlekeng sa Deidro. (2)

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela.

'Monghadi Chikano, o sa tswa re ho nna, nna ke fepa bana dithethefatsi empa o reng ka baetapele ba hao ba kgothaletsang hore bana ba sekolo ba sebedise Ritaline e kokobetsang mantebere a bona ha ba le sekolong kapa tsona dithethefatsi tsa ho thibela pelehi? O boletse hore le nna ke na le seabo ho nyehleleng ha boitshwaro, empa o a lebala hore tsona dithibelapelehi tseo bana ba di sebedisang, ha mmoho le ho ntsha mpa, ho kgothaletswang ke bona baetapele bao, ke tse ding tsa tse nyehlisang boitshwaro.

- 6.11 Puo ya Ramaqiti qotsong ee, e mo senola e le motho wa semelo sefe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.12 Na re tla be re nepa ha re re Boetie Mphafudi ke mophetwa ya ntlhanngwe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao? (2)
- 6.13 Bolela hore polelo e latelang ke nnete kapa mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka. (2)
- Bofokodi bo bohola ba Nasala ba ho rata tjhelete, ke bona bo entseng hore a qetelle a iphetotse mobishopo Biala.
- 6.14 Ke mophetwa ofe ho ba latelang, eo o ka reng o ne a tlameha ho thusa Ramaqiti ho isa lefung? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- A Amanda
B Mphafudi
C Paliya Kaluyanda
D Mobishopo Biala
- 6.15 Ke dintho dife tse PEDI paleng ena, tse tiisang hore diketsahalo tsa yona ke tsa mehleng ya kajeno? (2)
- 6.16 Na o nahana hore ketso ya Nasala ya ho iphetola sefahleho, le ho itheha Gabriel Biala e a kgolweha? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.17 Kgohlano e hlahellang paleng ena ke ya ka ntle. Nnetefatsa polelo ena o ikamahantse le ditaba tsa pale. (2)
- 6.18 Ho ya ka diketsahalo tsa pale ena, na o ka re moetapele wa mokgatlo wa Bana ba Phiri, maborigadiri Ramaqiti ke moetapele wa sebele? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 6.19 Ha o shebisisa bophelo ba mobishopo Biala, o ka re ke thuto efe eo mongodi a fanang ka yona malebana le bona? (2)
- 6.20 Polao ya moruti Sam Zamiya e etsa hore o be le maikutlo a mofuta ofe? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ho botsitswe dipotso tse pedi karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 7 kapa POTSO ya 8.

POTSO YA 7: SEFI – DJ Nkutha

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo tlhekelo le kgolo di hlahisitsweng kateng tshwantshisong ena. Tlhekelong tsepamisa maikutlo dintlheng tsena:

- baphetwa ba sehlooho
- sesosa sa kgohlano
- nako
- tikoloho

O se lebale ho hlalosa le ka kgolo ya pale.

[35]**KAPA****POTSO YA 8: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

MMANKEPE: Ha a ne a nahana hore ke mang yena? O hlabile ka lenaka fatshe, tshotleho ha e re etele bohle. Ba itse ba leka ho o besa ba polela ka thoko ho seotlo. (A tsheha hampe). Tepo ya sekgo ke eo e kgaohile mme ke seo se ratlana fatshe. Hlooho ya hae ke eo e feletse ka hara botlolo. Ba sele ba sa tsebeng hore nonyana e ahela ka tshiba tsa e nngwe. Ba morao sa mangole a kgoho. Ba itshwanela hantle le terene e fihlang ka mora nako mehla ena. Ba tla swaba. (A tsheha hampe).

8.1	Mmankepe o ntse a bua le mang moo?	(1)
8.2	Puisano ena e tshwaretswe hokae?	(1)
8.3	Ke seapadi sefe seo Mmankepe a se tshwantshang le sekgo qotsong ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.	(2)
8.4	Bolela lebaka le etsang hore Mmankepe a thabele ho ratlana ha seapadi seo o se boletseng ho 8.3.	(1)
8.5	Ka dintlha tse PEDI bolela hore seapadi seo o se boletseng ho 8.1, se bile le seabo sefe ho ratlaneng ha seapadi seo o se boletseng ho 8.3.	(2)
8.6	Bolela hore malapa a mabedi a hlahellang terameng ena, a fapana jwang ho ya ka bodumedi ba ona.	(2)

- 8.7 Bolela dintho tse PEDI tseo e bileng ditholwana tsa boitshwaro ba Nkepe sekolong. (2)
- 8.8 Akaretsa ka dintlha tse PEDI ditaba tsa bohlokwa pakeng tsa Nkepe le Tiisetso, mohla ba neng ba shebile sephetho sa ditlhahlobo koranteng. (2)
- 8.9 Ke ntho efe e ileng ya qabanya Mmankepe le Mmatiisetso puisanong ya bona mohla sephetho sa ditlhahlobo sa boNkepe se tswileng? (1)
- 8.10 Kgohlano e hlahellang terameng ena ke ya mofuta ofe? Hobaneng o realo? (2)
- 8.11 Sebapadi sa sehlooho ke mang terameng ee? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang. Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- A Tiisetso
B Motaung
C Mmankepe
D Raboditse
- 8.12 Terama ena ke ya masetladibete. Nnetefatsa polelo ena o ikamahantse le ditaba tsa tshwantshiso. (2)
- 8.13 Bolela hore polelo e latelang ke nnete kapa mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- Raboditse ke mohanyetsi terameng ena. (2)
- 8.14 Puo ee ya Mmankepe qotsong e ka hodimo, e mo senola e le motho wa semelo sefe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 8.15 Polelo ee, 'nonyana tsa siba le le leng di fofa mmoho', e dumellana le ketsahalo efe terameng ee? (2)
- 8.16 Ha ho tluwa tabeng ya ho ruta ngwana wa ngwanana, ke ofe ya neng a na le mehopolo e nepahetseng pakeng tsa Raboditse le Khathatso Motaung? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 8.17 Ke ketsahalo efe e bontshang sehlohlolo terameng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (3)
- 8.18 Molaetsa wa mongodi ke ofe terameng ee? (2)
- 8.19 Ho lelekwa ha Khathatso Motaung mosebetsing, ho etsa hore o mo utlwele bohloko kapa o mo tenehele? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE

Ho botsitswe dipotso tse pedi karolong ena. Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE e itshetlehileng palekgutshweng e le NNGWE eo o ithutileng yona selemong sena. Araba POTSO ya 9 kapa POTSO ya 10.

POTSO YA 9: MODIA – MK Mofihli le ba bang**Tsietsi e latela tshotleho**

Ka bolelele ba mantswe a 250 ho isa ho a 300, hlalosa kamoo tliekelo le kgolo di hlahisitsweng kateng palekgutshweng ena. Tliekelong tsepamisa maikutlo dintlheng tsena:

- baphetwa ba sehlooho
- sesosa sa kgohlano
- nako
- tikoloho

O se le bale ho hlalosa le ka kgolo ya pale.

[35]**KAPA****POTSO YA 10: MODIA – MK Mofihli le ba bang**

Bala qotso ena ka tlhoko o nto araba dipotso tse tla e latela. Ela hloko hore dipotso di itshetlehile palekgutshweng yohle, e seng hodima qotso feela.

MOIKETSI HA A LLELWE

Ka tsatsi le leng Lalla o ne a kgathatsehile habohloko ke kamoo ba ha nonyana ba neng ba tshwerwe hampe kateng ke dinong. Ho kgathatseha hona ho bile ha etsa hore Lalla moetapele wa mahodi a bue a le mong. 'Kgalekgale pele dinong di e tla naheng ena ya rona re ne re dula ha monate. Re ne re utlwana re bile re thusana ditabeng tsa rona. Re ne re e na le melao e neng e thehilwe hodima mekgwa le ditlwaello tsa bophelo ba rona'.

Marena a rona a ne a tsamaisa ditaba tsa Ranonyana ka nepo le ka toka. Makgotla a rona a dinyewe a ne a ahlola dinyewe ka toka ho se na leeme. Kajeno ha nonyana e qosana le nong, ka mehla ya fumanwang a le molato ke nonyana le ha nong e le yona e phoso.

- 10.1 Bolela lebitso la moetapele wa matlaka. (1)
- 10.2 Ke dinonyana dife tse PEDI tseo Kotsiopo a neng a di sebedisa ho ba dihlwela tsa hae? (2)
- 10.3 Nehelana ka ntho e le NNGWE, e neng e hohela mahlo a mofetakatsela lefatsheng la Ranonyana. (1)
- 10.4 Fana ka mekgwa o le MONG oo dinonyana di neng di kgethollwa ka wona fatsheng la Ranonyana. (1)

- 10.5 Ke nonyana dife tse neng di dula ka botjhabela fatsheng la Ranonyana? (1)
- 10.6 Ke phoso efe e le NNGWE eo Mafokotsane a neng a dumela hore Lalla o e entse? (1)
- 10.7 Hara dintho tsohle tse entsweng ke Shebella, ke efe e neng e thabisitse Leqophe? (1)
- 10.8 Ho ya ka sebopeho sa tsona, dinonyana le dinong di ne di fapana jwang? Ngola dintlha tse PEDI. (2)
- 10.9 Ke dintho dife tse PEDI tse etsang hore lefatshe la Ranonyana le ratwe ke bohle? (2)
- 10.10 Akaretsa ka dintlha tse PEDI se ileng sa etsahala ntweng e neng e le pakeng tsa dinong le dinonyana. (2)
- 10.11 Maele a reng bitsolebe ke seromo a dumellana jwang le lebitso la Shebella, moetapele wa Mafokotsane? (2)
- 10.12 Sesosa sa kgohlano palekgutshweng ena ke ... Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang. Tiisa karabo ya hao ka lebaka.
- A meharo
B leqhoko
C boikgohomoso
D bokgopo (2)
- 10.13 Na ntwala e neng e le pakeng tsa matlaka le mahodi e ile ya tswela matlaka molemo? Tiisa karabo ya hao ka dintlha tse PEDI. (2)
- 10.14 Mongodi o sebedisitse mokgwa ofe ho senola semelo sa baphetwa palekgutshweng ee? Tiisa karabo ya hao ka mohlala o le MONG. (3)
- 10.15 Diketso tsa Lalla palekgutshweng ee, di mo senola e le mophetwa wa semelo sefe? Tiisa karabo ya hao ka ketsahalo e tswang paleng. (3)
- 10.16 Kgohlano e hlahellang palekgutshweng ee ke ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 10.17 Na o ka re ditaba tsa palekgutshwe ee, di a kgolweha? Tiisa karabo ya hao o itshetlehile ka pale. (2)
- 10.18 Na o ka re ditaba tsa palekgutshwe ee, di dumellana le sehlooho sa yona? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 10.19 O fumana mongodi a phethetse palekgutshwe ee jwang? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba dipotso tse PEDI ho tse nne (POTSO YA 11, POTSO YA 12, POTSO YA 13 le POTSO YA 14) tse botsitsweng karolong ena.

POTSO YA 11

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Bo se bo fihlile – TJ Mahapa

1	Ha mangole a se a hana ho o pepa,
2	Mosebetsing o se o lokelwa ke pentjhene,
3	Se ipotse dipotso hle,
4	Bo se bo fihlile.
5	Ha mmele o se o hana ho otloloha,
6	Molamung o se o rata ho ikokotlela,
7	Amohela feela ngwaneso,
8	Ka sekgahla bo se bo fetile.
9	Ha mahlaba a se a fetohile metswalle,
10	Dingaka o di tsamaya letoto;
11	Ke tsa Mmopi tseo diketso, di amohele,
12	Bo se bo fihlile.
13	Hlooho ha e fetoha e pudufala,
14	Mahlong dinama di repha di leketla,
15	Meno a se a kumeha a foforeha,
16	Tseba hle ngwaneso, bo se bo fihlile.

11.1	Fana ka lentswe le leng le ntseng le bolela Modimo thothokisong ena.	(1)
11.2	Ke setho sefe sa mmele seo sethothokisi se reng se sitwa ho se pepa?	(1)
11.3	Ho ya ka temanathothokiso ya 4, ke diphetoho dife tse THARO tse bonwang ho motho ha bo se bo fihlile?	(3)
11.4	Akaretsa ka dintlha tse PEDI temanathothokiso ya boraro.	(2)
11.5	Anastrofi e fumanwa molathothokisong ofe temanathothokisong ya bobedi?	(1)
11.6	Ho ya ka thothokiso ee, ke eng bona boo ho thweng bo se bo fihlile?	(1)
11.7	Bolela sekapuo/mokgabisopuo o sebedisitsweng molathothokisong wa 9, o be o bolele bohlokwa ba sona.	(2)

- 11.8 Phetapheto e sebedisitsweng melathothokisong ya 1 le 5 ke ya mofuta ofe? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
- A Phetapheto ya moelelo.
B Phetapheto e diehisitsweng.
C Phetapheto ya sebopeho.
D Phetapheto ya mantswe. (1)
- 11.9 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 11.10 Molaetsa wa thothokiso ena ke ofe? (2)
- 11.11 Sejura e sebedisitsweng molathothokisong wa 16, e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
[17½]

KAPA

POTSO YA 12

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Ho thusang ho Ila – PM Ramathe

- 1 Jo, le letsho leru,
2 Ru la ho aparela tsa Ramathe dikgutsana,
3 Ru la ho ntshofatsa tsa Ramathe dibopuwa,
4 Jo! Le letsho leru.
- 5 Jo! Bana ba ha Ramathe ho Ila,
6 Ba llela thatohatsi kgorula
7 Menyepetsi e keketla ba sitwa ho thola,
8 Empa ho thusang ho Ila.
- 9 Ramathe o ile, o re siile,
10 O re siile lesuping hoja re sa lebella,
11 O re thobetse hoja re sa ka ra tseba,
12 E, empa ho thusang ho rothisa masodi.
- 13 Ramathe o ile le tsa hae dikgau,
14 Ka mabitso re ka di bolela nyene le bosiu,
15 O ile le mosa bohlale, boikarabelo le lerato,
16 Empa ho thusang ho Ila.

- 12.1 Fana ka lentswe le ntseng le bolela dikeledi thothokisong ena. (1)
- 12.2 Sethothokisi se re bana ba Ramathe ba llela eng? (1)
- 12.3 Bolela dintho tse THARO tseo ho thweng Ramathe o ile le tsona. (3)
- 12.4 Akaretse ka dintlha tse PEDI temanathothokiso ya bobedi. (2)

- 12.5 Hlalosa se bolelwang ke sethothokisi molathothokisong wa 10. (2)
- 12.6 Bohlokwa ba neheletsano e sebedisitsweng melathothokisong ya 9 le 10 ke bofe? (2)
- 12.7 Phetapheto e sebedisitsweng melathothokisong ya 2 le 3 ke ya mofuta ofe, kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
- A Phetapheto ya moelelo.
B Phetapheto e diehisitsweng.
C Phetapheto ya sebopeho.
D Phetapheto ya mantswe. (1)
- 12.8 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 12.9 Molaetsa wa thothokiso ena ke ofe? (2)
- 12.10 Kganyetsano/Tatolano e sebedisitsweng molathothokisong wa 14, e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- [17½]**

KAPA

POTSO YA 13

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Ho se tshepahale – RNPhume

- 1 Kgale le robokella nku le konyana,
- 2 Le bjwabjwaretsa podi le potsanyane;
- 3 Le qhekanyetsa ntate le mora
- 4 Le swaswaila mme le moradi,
- 5 Le jalletsa morena le mofo!
- 6 Qenehela batho ke ba morena
- 7 Qenehela hle, dikgutsanyana tsa Morena!
- 8 Fetola mawa o tshepahale,
- 9 Disatsebaneng di a welana;
- 10 Le a mang maqwatsiqwatsi le tla welana.
- 11 Ha di keketla marameng a phofu,
- 12 Keledi tsa phofu di bakela bomadimabe;
- 13 Di bakela mathata,
- 14 Di bakela maima.
- 15 Leqwatsiqwatsi o hana ka kgotla
- 16 Banna ba mo dikile ka mahohle.
- 17 Banna ba mo tjametse mahlo
- 18 Ba re kajeno ba mo tshwere mopheme.

- 13.1 Ke lentswe lefe temanathothokisong ya bone, le bolelang ntho e le nngwe le ho tona mahlo? (1)
- 13.2 Sethothokisi se re ke mang ya tshwerweng? (1)
- 13.3 Ke lebaka lefe le etsang hore motho eo o mmoletseng ho 13.2 a tshwarwe? (1)
- 13.4 Bolela dintho tse PEDI tseo ho thweng di bakwa ke dikeledi tsa phofu. (2)
- 13.5 Akaretsa ka dintlha tse PEDI temanathothokiso ya bobedi. (2)
- 13.6 Bohlokwa ba kgefutsohare/sejura e sebedisitsweng molathothokisong wa 7 ke bofe? (2)
- 13.7 Phethapheto e moleng wa 4 le 5 ke ya mofuta ofe? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Phethapheto e rapameng
B Phetapheto ya mantswa
C Phetapheto e tshekalletseng
D Phetapheto ya sebopeho (1)
- 13.8 Hlalosa se bolelwang ke sethothokisi molathothokisong wa 5. (2)
- 13.9 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 13.10 Molaetsa wa thothokiso ena ke ofe? (2)
- 13.11 Molamotjetje/Enjambamente/Pholletso e sebedisitsweng molathothokisong wa 3, e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- [17½]**

KAPA

POTSO YA 14

Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

Mantaha hoseng – PM Ramathe

- 1 Tsotsi borukgwe bo tlamelletswe marahong,
- 2 Motsamao ke thinkgwithinkgwi, ona wa boMalaeta,
- 3 Empa kajeno o hata kwekwe,
- 4 E, ha se phoso ke tsona tsa Mantaha hoseng diketsahalo.
- 5 Matsale o kwebelaka lebaleng,
- 6 Ka hanong o bua dibodu o bua dikate,
- 7 E, hoba ngwetsi ke setsohaphora e rata boroko,
- 8 Empa ha se phoso ke tsa Mantaha diketsahalo.
- 9 Ramorwetsana pelo e tlokoma sa lekweba,
- 10 Bohale ke ba mollo le sebafole,
- 11 E, hoba Nthabiseng ha robala hae ke rebatliseng,
- 12 Empa ke tsona tsa Mantaha hoseng diketsahalo.

13	Base le mmisise foranteng ke methemelle,
14	Ba tadimme ka a mafubedu mahlo,
15	Base nxa o e bitsa totela,
16	Empa o a lebala hore ke Mantaha hoseng.

- 14.1 Lebaka le etsang hore Ramorwetsana a be bohale ke lefe? (1)
- 14.2 Ke lentswe lefe le nang le moelelo o le mong le rabaka temanathothokisong ya bobedi? (1)
- 14.3 Sethothokisi se re tsotsi e tsamaya motsamao o tsamauwang ke bomang? (1)
- 14.4 Bolela dintho tse PEDI tseo matsale a di etsang lebaleng. (2)
- 14.5 Akaretsa ka dintlha tse PEDI temanathothokisong ya bobedi. (2)
- 14.6 Bohlokwa ba lebitsomamarane/lebitsohokwa le sebedisitsweng molathothokisong wa 7 ke bofe? (2)
- 14.7 Bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 9 bo bitswang? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang:
- A Anastrofi
B Papiso/tshwantshanyo
C Sereello/tshwantshiso
D Pheteletso (1)
- 14.8 Hlalosa se bolelwang ke sethothokisi molathothokisong wa 3. (2)
- 14.9 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? (1½)
- 14.10 Molaetsa wa thothokiso ena ke ofe? (2)
- 14.11 Karaburetso e hlahellang molathothokisong wa 2 e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- [17½]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70